

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

4

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»
1962

З Д О С В І Д У

Як я виховую дружбу у дітей трьох років

Є. ПОГИБКО,

вихователька дитячого садка № 22 м. Одеси

Майже весь час я працювала з дітьми старших груп, а з групою триліток — перший рік. Працюючи з старшими дітьми, я помітила, що протягом року доводиться докладати багато зусиль для виховання у них дружелюбного ставлення один до одного, уміння поводитися в колективі, зважати на бажання інших дітей. Дуже часто я повинна була розбирати сварки дітей, відчувати їх від постійних скарг, коли дитина прагнула того, щоб покарали її товариша. Бувало й так, що діти не переживали за товариша, який провинився, і навіть відчували зловтіху, коли його карали.

Тепер кожний вихователь веде свою групу на протязі 3—4 років, і це значно підвищує якість виховної роботи. Працюючи з однією групою дітей протягом кількох років, він має можливість послідовно проводити роботу по створенню дружного згуртованого колективу, здійснювати виховання дружби у дітей. Тривала робота з одними і тими ж дітьми в цьому напрямку збагачує досвід вихователя, дозволяє йому знайти найбільш вдалі методи виховання, зробити для себе певні висновки.

Якщо у дітей, починаючи з молодшої групи, виховувати дружбу, то через декілька років це буде згуртований колектив, і новачки, які будуть поступати, швидко ввійдуть в колектив, зважатимуть на його вигоди.

Проаналізувавши поведінку дітей, я намітила, що насамперед треба в них виховувати, на що звернути

особливу увагу. Перше, чого я почала навчати своїх малят, це ділитись іграшками, не забирати їх у товариша, вміти попросити.

На початку року діти часто віднімали іграшки один в одного, брали по кілька іграшок і тримали їх у себе, закриваючи рученятами: «А раптом хтось візьме!» Я не прагнула забирати у них іграшки — це викликало б тільки сльози у дитини і образу. У цих випадках я намагалась показати, що гратися разом веселіше, вчила дітей, як гратися разом.

Наприклад, Сергійко взяв самоскид і кубики. Коли теж хочеться гратися цими іграшками. Я запобігла суперечці, показавши, як один буде навантажувати самоскид, а другий — возити кубики, щоб будувати будинок. Але не завжди діти так мирно поступаються іграшкою для спільної гри. В таких випадках звертаюсь до іншого вихованця, прошу поділитися іграшкою з ображеною дитиною, погратися з нею, підкреслюю це голосним звертанням: «Ось Саша хороший товариш, дав Коли погратися літаком. Коля погратиться і поверне Саші».

Як і приклад товаришів, добре впливає на дітей заохочення. Це видно із такого випадку.

На прогулянці Сергійко і Петрусь гралися стрічками від фотоплівок, намотуючи їх на катушки. Стрічки принесла я, їх було всього дві, а бажаних гратися у «фотографа» — багато.

Сергійко погрався і віддає свою стрічку Юрку, Петрусь, помітивши

це, сказав: «Ага, у тебе уже нема стрічки, а у мене є».

«Сергійко гарний хлопчик, він погрався стрічкою і віддав Юрі, адже Юрі теж цікаво намотувати її на катушку. Молодець Сергійко»,— сказала я. «А я теж дам, я теж дам,— захвилювався Петрусь. — У мене Вова просив і Сашко, я їм дам, хай граються, мені не жаль!»

Я звертаю увагу на те, як просять діти один у одного іграшки, не дозволяю їх грубо вихоплювати, навчаю просити ввічливо. «Таня не хоче посадити твою ляльку в коляску, тому що ти не так просила. Скажи: «Дай мені, будь ласка, покатати мою ляльку». Таня теж прислухається до моїх слів, з задоволенням вислуховує ввічливу просьбу Нелі і дає їй коляску, а хвилину тому вона штовхала, проганяла Нелю. Таня засвоїла цей урок і охоче ділилася іграшками, коли у неї ввічливо просили.

Часто пропоную дітям допомогти в чому-небудь товаришеві: застебнути ліфчик, навчити, як зашнуровувати ботинки і т. п. Це теж сприяє прояву у дітей турботи, уваги до товариша. Ось декілька прикладів.

Збираючись на прогулянку, Люда забула повісити у шафку халат і поставити на місце тапочки. Аня свої речі прибрала, а на речі Люди не звернула уваги. Я сказала Ані, щоб вона нагадала Люді, що речі слід класти на місце. Люда була вже на подвір'ї, і Аня прибрала все сама, а на ділянці сказала: «Людо, я прибрала у шафку твій халатик і тапочки, а ти більше їх не кидай!»

Сашко одягається після сну завжди першим. Пропоную йому навчити Сергійка і Нелю правильно надівати панчохи. Сашко з задоволенням взявся за цю справу. У багатьох інших дітей теж з'явилося бажання допомагати своїм товаришам, чогось навчати. Така взаємодопомога і взаємонавчання приносить подвійну користь: діти допомагають товаришам і самі намагаються правильно одягнутися (як же вчити інших, коли сам цього добре не вмієш).

Я заохочувала найменші прояви

дружби між малятами. Звичайно, маленькі діти ще не вміють посправжньому дружити, інколи дружба полягає тільки в тому, що дитина заявляє: «Я люблю Марійку», або віддає перевагу одному із групи тільки тому, що вони живуть в одному будинку, були разом в яслах і т. д. Я не заважаю такій дружбі, але намагаюсь вчити дітей дружити посправжньому, вчити свого товариша хорошому, не захищати його, якщо він робить погано, прагну до того, щоб діти, які товаришують, в міру своїх можливостей, позитивно впливали одне на одного.

Ліда і Сергійко з одного будинку. Вони одночасно поступили в дитячий садок, спочатку весь час тримались разом, оскільки навкруги все було незнайоме. Діти за звичкою почали разом гратися. Ліда любила гратися з Сергійком, завжди скаржилась на дітей, які навіть ненавмисно ображали хлопчика, приходувала його негативні вчинки. Одного разу Сергійко зіпсував іграшку — прокусив її, хоча йому не раз говорили: в рот іграшки не брати. Няня Ольга Іванівна забрала у нього іграшку і сказала, що коли він буде так погано гратися, то у нас не буде іграшок. Ліда, почувши це, одразу прибігла на допомогу: «Ви не смієте лаяти Сергійка, я скажу своєму татові, він працює в міліції і вас забере! Ви погана!» Ольга Іванівна покликкала мене. Я попросила Ліду розповісти, що трапилось. Ліда відповіла так: «Сергійко поламав іграшку, і я сказала, що він поганий хлопчик»,— від того ж, що говорила раніше, відмовилась. У цей час у групову кімнату ввійшла завідуюча дитячим садком, теж зацікавилась випадком і через те, що Ліда говорила неправду, взяла її до себе поговорити. Сергійко, звичайно, зрозумів, що Ліді неприємність із-за нього, дуже переживав і говорив: «Хай Ліда прийде, я більше не буду ламати іграшки». Ліда прийшла в групу заплакана: адже нелегко було сказати всю правду, а вона дівчинка розумна, старша від інших і розуміє, що образила Ольгу Іванівну. Ліда попросила у няні вибачення, потім підійшла до Сергійка. «Не плач,

Лідочко,— умовляв її Сергійко,— я не буду ламати іграшок».

«Я вже не плачу,— відповіла Ліда,— я вже сказала правду, а якщо ти сам будеш робити погано, то я тебе любити не буду і не буду з тобою гратися». Видно, що Ліда зрозуміла, про що з нею розмовляла завідувача в кабінеті.

Друзі. Фото І. Остапенка.

«Правильно, Лідочко, якщо ти любиш Сергійка, то не дозволяй йому робити погано, вчи його гарно гратися, швидко одягатися, допомагай йому».

Тепер Сергійко вже багато чого навчився, сам одягається, не ламає іграшок. Дружба дітей не зникла. Вони завжди переживають, коли у кого-небудь щось не ладиться, намагаються один одному допомогти.

Звичайно, ці діти ще малі, але у них уже починає розвиватися більш свідоме почуття дружби, з'являються елементи вимогливості в ній.

Дуже добре, коли маленькі діти переживають за свого товариша. Саша і Вова — друзі, вони так і називають себе: ми — товариші. Коли у Вови був день народження і ми його поздоровили, Саша розплакався. «Чому ти плачеш, Сашко?» — запитала я. «Вова іменинник, а я йому

нічого не подарував, адже він мій товариш». Я заспокоїла хлопчика і сказала, що подарувати можна і завтра. Ранком Сашко приніс Вові картинку і свої улюблені кольорові олівці. У Сашка і Вови вимоглива дружба. Вова слабенький хлопчик, погано їсть, довго сидить за столом. Сашко здоров'як, з хорошим апетитом, дисциплінований, не любить безпорядку, розкиданих іграшок, прибирає їх без нагадування і запрошує Вову брати в цьому участь. Одного разу ми почули таку розмову: «Володю, ну чому ти так довго їв? Я тебе чекав, чекав, хотів з тобою гратися. Ти їж гарно, тоді будеш такий великий, як я. А ти все поїв? (перевірив на столі). Ні, ти хліб не доїв, іди доїж, тільки швидко». Ця дружба пішла на користь і Сашкові: раніше Сашко був байдужий до таких занять, як ліплення, малювання, але побачивши, що Вова в цьому має успіхи, вирішив не відставати від товариша і зараз так само охоче малює, як і Вова.

Дружать у нас і Люда з Ганею, і Таня з Сергійком, і інші діти, їх дружба поки що полягає в спільній грі, в допомозі один одному при одяганні, але цю дитячу дружбу можна зробити гарною, справжньою, звичайно, не за короткий час.

День народження кожної дитини, який ми відзначаємо в дитячому садку, також сприяє вихованню дружби, уваги до товариша. Мама в цей день приводить іменинника святково вдягненим. Ми всі разом з дітьми поздоровляємо його, вручаємо йому подарунки: картинку, іграшку-саморобку та ін.

В день народження «приходять» Петрушка, зайчик, ведмедик, ляльки. Всі співають, танцюють, поздоровляють. Щасливий іменинник частує гостей цукерками.

Уважне ставлення дорослих до хворих дітей впливає на ставлення дошкільників до своїх хворих товаришів, рідних і знайомих.

Коли якась мама приходить повідомити, що її дитина захворіла, говорю про це дітям, співчуваю хворому, прошу передати привіт від наших малят. У присутності дітей за-

питую про стан здоров'я дитини, коли її батьки приходять у дитячий садок, говорю: «Як скучно без Людочки, скоріше б вона видужала!»

Коли я робила іграшку для Жені, якого поклали в лікарню, діти всі стовпились коло мого столу. «А кому це ви робите, а хто у нас імениник? Я теж хочу такого Петрушку».

«У нас сьогодні ніхто не імениник, а цього Петрушку я роблю для Жені, який лежить в лікарні, він один, без мами, йому буде приємно одержати від нас подарунок».

Я розповіла дітям, як Женя в лікарні скучає за мамою, за дитячим садком, а прийде до нього веселий Петрушка — йому стане веселіше, він почне поправлятися.

Незважаючи на те, що Женя ходив у дитячий садок мало, діти пам'ятали його і дуже тепло зустріли, коли він повернувся через чотири місяці.

Спостерігаючи, як ми, дорослі, радісно зустрічаємо вихованців, що прийшли після хвороби, діти теж ласкаво їх зустрічають, діляться іграшками, намагаються сісти коло них, зробити щось приємне.

Відучити дітей скаржитися — це теж крок до виховання дружби. Але не всяка скарга є справжньою скаргою, на що теж слід звернути увагу. Це, наприклад, такі скарги, де дитина хоче перевірити, як треба робити, що можна і чого не можна.

«А Юра взяв кубики», — скаржиться Таня. «Хай грається, для гри можна брати всі іграшки, які лежать на полиці», — відповідаю я. Таня бере теж коробку з кубиками і грається. Її скарга була запитанням, чи можна взяти кубики.

«Роза спочатку взула черевики, а тепер одягає шаровари», — говорить Оленка. «А як треба?» — питаю я. «Спочатку шаровари», — невпевнено відповідає Оленка. «Правильно, підійди до Рози і навчи її». Тут дитина скаржиться, щоб дізнатися, чи правильно вона робить.

Коли хто-небудь скаржиться на товариша, що той кидає іграшки, заважає гратися, пропоную дітям пояснити винуватцю, що так робити не можна. Якщо це діє на дитину без мого втручання, значить вона вчить-

ся підкорятися дитячому колективу. Таким чином інколи діти самі, без допомоги вихователя зупиняють пустуна. Цей метод хороший ще тим, що діти не йдуть скаржитися, не чекають, щоб кого-небудь покарали, і в результаті ні пустун, ні той, що його зупинив, не відчувають один до одного неприязних почуттів.

Бувають випадки, коли не допомагають прості зауваження ні вихователя, ні дітей: дитина свідомо пустує, ламає іграшки або робить інші вчинки. Тут слід зважити на те, що не всі вчинки і пустощі дітей бувають свідомими. Інколи дитина ламає іграшку через невміння нею гратися, пустує, не знаючи, чим зайнятися.

Ось дитина розкидає іграшки, вихоплює їх у товаришів, бігає, заважає всім. Ніякі зауваження не допомагають. У такому випадку доводиться заборонити дитині гратися з дітьми. У звертанні до неї підкреслюю: «Бачиш, всі діти навчилися добре і дружно гратися, не кидають іграшки, не виривають їх один в одного, а ти ще не навчився, ображаєш дітей. Посидь, подивись, як вони дружно граються без тебе, а потім діти і тебе навчать так гратися. Навчите, діти?»

Таке покарання не викликає у дитини неприязні, а в інших злорадства. Дитині стає соромно і незручно. В той же час і діти відчувають відповідальність, адже вони зобов'язались навчити товариша гратися дружно. Внаслідок цього у дітей не з'являється бажання скаржитися на товариша тільки для того, щоб його покарали за вчинок.

Маленькі діти ще не вмють скаржитися з метою помсти товаришу. Це може з'явитися лише в старшому віці, якщо неправильно реагувати на скарги.

Часто в цьому бувають винні батьки, які по першій скарзі кидаються захищати свою дитину, не з'ясувавши, в чому справа, або підтримують її безпідставні скарги настирливими питаннями, співчуттям. Інколи батьки приходять у дитячий садок і вимагають, щоб покарали вихованця, який скривдив їх власну дитину (і все це в її присутності). В результаті у дитини з'являється почуття пом-

сти, недружелюбного ставлення до товаришів, така дитина часто погрожує: «А я скажу своїй мамі, вона тобі дасть!» У школі таким дітям, звичайно, буває погано, товариші їх не люблять.

Про це я говорю в бесідах з батьками, пояснюю, що не слід викликати у дітей неприязнь до товаришів, треба намагатися їх помирити, вчити хорошему не тільки свою дитину, але й її однолітків, які приходять до неї гратися, не називати інших дітей поганими, не забороняти дитині гратися з ними в результаті незначних дитячих бійок, якщо потрібно, вжити покарання, тобто діяти розумно і справедливо.

У дитячому садку бувають випадки, коли одна дитина кривдить іншу. Такий вчинок повинен дістати осуд з боку всіх дітей. Якщо я просто покараю винного, від цього буде мало користі: ображений буде радий, що покарали винуватця, а останній буде з неприязню дивитися на того, хто на нього поскаржився, та й на вихователя. У кращому разі буде тягнути звичне: «Я більше не буду», не усвідомлюючи як слід свій вчинок.

У таких випадках я не стільки уваги приділяю винуватцю, як прагну разом з дітьми заспокоїти ображеного, приголубити його, викликати до нього співчуття всіх дітей і негативне ставлення до забіяки. Це більше діє на любителів побитися, ніж покарання.

Андрійко штовхнув Оленку з коня, Оленка впала, заплакала. До неї кинулись всі діти, підняли, втішали, говорячи: «Оленко, не плач, ми не будемо з Андрійком гратися, якщо він такий, нам не треба забіяк».

«Бачиш, Андрійко, діти не хочуть з тобою гратися і твоя подруга Таня не хоче з тобою гратися, адже ти образив маленьку Оленку, ти б'єшся, а б'ються погані діти, ти не любиш дітей, і ми не хочемо з тобою гратися».

Після цих слів я почала з дітьми цікаву гру. Андрійкові ніхто не заборонив гратися іграшками, ніхто не карав, а він все ж заплакав, побачивши, що всі діти і навіть його любима подруга Таня не підходять до нього. Сам підійшов до Оленки, обняв її і сказав: «Оленко, я більше не буду, добре? Будеш зі мною гратися?»

Малята і самі вже навчилися помічати скривджених, жаліють їх, якщо хто впав, піднімуть, обтрусять.

Звичайно, маленькі діти не можуть завжди правильно розібратись, хто правий, хто винуватий, і в цьому допомагаю їм я і няня Ольга Іванівна. Те, що ми з нянею завжди розмовляємо рівним дружелюбним тоном і допомагаємо одна одній, — теж сприятливо впливає на виховання дружби у дітей.

Так ми вчимо дітей дружити один з одним, любити один одного, уважно ставитися до товаришів.

Виховання дружби у дітей старшої групи

Н. ПЕТРОВСЬКА,

завідуюча дитячим садком № 106 м. Харків

Здійснення морального виховання, як відомо, починається з самого раннього віку.

Вивчаючи літературу з моральних питань і аналізуючи нашу педагогічну практику, ми прийшли до висновку, що виховання почуття дружби і формування поняття про дружбу створює благодатний ґрунт для виховання інших моральних якостей, як почуття обов'язку і відповідаль-

ності, чесності і правдивості, любові до праці і свідомої дисципліни.

Н. К. Крупська писала: «Важливо, щоб дитячий садок виховував у дітей почуття колективізму, розвивав почуття дружби між хлопчиками і дівчатками, дружбу між дітьми різних національностей, щоб діти з раннього віку навчились спільно працювати, гратися і дружити».

Саме дружба між дітьми є осно-